שער הסוד
והיחוד והאמונה

שער הסוד והייחוד והאמונה

א'מנת ל'בבינו ע'דות ז'כר ר'חומינו ה'דר ק'דושת ט'כס נ'יהוג ייחודו, ואנחנו עדיו כי הוא אחד, ואנחנו חייבין לידע במדע שכל חכמתינו, כי ההווה היה קודם כל ההויות, כאשר שמו מעידו, ביאורו ומשמעותו היה והוה ויהיה, ואנחנו עמו ועידיו ניחדהו בכיוון לבבינו ומדענו פעמיים בכל יום לומר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (דברים ו, ד). פירוש ה' קודם העולם, אלהינו בעולם, ה' אחד בכל העולמים. אלהינו, זה קבלת מלכותו עלינו, כי כן הראנו בשכלינו, אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו (שם ד, לה), וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד (שם, לט). ומהו ה' אחד זהו אחד כל אשר יש בו, אין קצה לחכמתו ואין חקר לתבונתו, וליכולתו אין קצה ולייחודו אין סוף, אין לו התחלה ואין לו סוף, אחד שעושה פלא ולא ישתנה, אני ה' לא שניתי (מלאכי ג, ו). וכשעלה רצון לפניו חידש וברא עולמו להודיע כח מעשיו לעמו. והוא קדמון, כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים (ישעיה מד, ו), אל תפחדו ואל תרהו הלא מאז השמעתיך והגדתי ואתם עדי היש אלוה מבלעדי ואין צור בל ידעתי (שם, ח). הרי מודיענו שאין קצה וגבול לייחודו, י'וצר ה'וא ו'יודע ה'כל. אמת אין לו פנים ואחור וגובה ומטה, כי אין לו קץ, וזהו ה' אחד שאין לו קץ ותכלית לכל אשר יש לו, ואין לו גבול ואין לו איברים. ברא עולמו בדבורו וברצונו ובמחשבתו, ואין לו כדמות בריאותיו, ולא צורת בריותיו, ולא מראה גווני יצירותיו. והוא אחד ואין שני לו. ואין לו מידת הגושמים, גושם המוחלקין. ומה שנאמר מילות בקרייה ענייני גושמים אינם כי אם להבין לבני אדם. וכבר הזהירנו שלא נחשוב עליו דמות וצורה, ונשמרתם מאוד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה (דברים ד, טו), ותמונה אינכם רואים זולתי קול (שם, יב).

וכשם שאין לו תחילה כי היה כל הימים, כך אין לו תכלה, חי אנכי לעולם (שם לב, מ). אך מכח מעשיו ושבחותיו [נ"ב: וכחותיו] הכרנוהו שאין כמוהו, כי הוא אחד ואין לו שני. כי קודם שהיה מעשה פעולתו הוא היה כל, ואחר פעולתו לא נתמעט הוויתו, כי לא היה פועל פעולתו למעט הוויתו, ואין לו תוספת וחסרון. כי אין קץ וקצבה לכל הויות שבו, החקר אלוה תמצא אם עד תכלית שדי תמצא (איוב יא, ז), עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר (ע"פ איוב ה, ט), ולתבונתו אין מספר (תהלים קמז, ה) ואין חקר לתבונתו (ישעיה מ, כח), אין ערוך אליו. והוא בפעם אחת ברא הכל, קורא אני אליהם יעמדו יחדיו (שם מח, יג), המבין אל כל מעשיהם (תהלים לג, טו), שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו

(שם סה, ג), והוא קרוב לכל קוראיו, לכל אשר יקרא נגע לבבו. רואה ואינו נראה, יודע ואין הכל יודעים אותו. ואין לדמותו לא לאור ולא לצל, ולא לכל בריותיו, כי הוא בכל והכל.

ומה שתמצא בדברי הנביאים כנויים שאמרו דרך משל, בעניין זה, תמצא המשל בשאר דברים, ראש, וכובע ישועה בראשו (ישעיה נט, יז), ראשו כתם פז (שה"ש ה, יא). עין, עין ה' אל יראיו (תהלים לג, יח), עיני ה' אל צדיקים (שם לד, טז), בעיני (ה') אלהים (משלי ג, ד). אזן, ואזניו על שועתם (תהלים לד, טז), בכיתם באזני ה' (במדבר יא, יח). פה, על פי ה' (שמות יז, א). שפה, ומוצא שפתי לא אשנה (תהלים פט, לה). פנים, יאר ה' פניו אליך (במדבר ו, כה). יד, הנה יד ה' הויה (שמות ט, ג). לב, ויאמר ה' אל לבו (בראשית ח, כא). מעים, על כן המו מעי לו (ירמיה לא, כ). רגלים, ותחת רגליו (שמות כד, י). וכן תמצא לארץ, ראש, וראש עפרות תבל (משלי ח, כו). עין, וכסה את עין הארץ (שמות י, ד). אזן, והאזיני ארץ (ישעיה א, ב). פה, ותפתח הארץ את פיה (במדבר טז, לב). שפה, על שפת היאור (שמות ה, ג). פנים, על פני כל הארץ (במדבר יא, לא). יד, יד הנהר (דניאל י, ד). לב, קפאו תהומות בלב ים (שמות טו, ח). טבור, היושבת על טבור הארץ (יחזקאל לח, יב). בטן, מבטן שאול שועתי (יונה ב, ג). רחם, בגיחו מרחם יצא (איוב לח, ח). כנף, מכנף הארץ זמירות שמענו (ישעיה כד, טז). ירך, וקבצתים מירכתי צפון (ירמיה לא, ח). ומצינו השמים מספרים כבוד אל (תהלים יט, ב). אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה (איוב כח, כב), והאבן שמעה את דבר ה' (ע"פ יהושע כד, כז), ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רינה וכל עצי השדה ימחאו כף (ישעיה נה, יב), ההרים רקדו כאלים (תהלים קיד, ד), וכל הגבהות תתמוגגנה (עמוס ט, יג), וגיל גבעות תחגורנה (תהלים סה, יג). כל אלו משלים הם.

אך כלפי גבוה ומעלת כבודו שייך לומר ראש, שנאמר (תהלים ג, ד) כבודי ומרים ראשי, כלפי עזר וחזיון שייך לומר עין, ואשימה עיני עליו (בראשית מד, כא), לגבי השמעת קול תפלה שייך לומר ושועתי לפניו תבוא (תהלים יח, ז). באזן, ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני (בראשית מד, יח). אמירת צווי שייך לומר פה ושפה, על פי אהרן ובניו (במדבר ד, כז), שפתי צדיק ירעו רבים (משלי י, כא). ולגבי רצון לעובדיו ידבר פנים, באור פני מלך חיים (משלי טז, טו). ובעוברי רצונו, ונתתי את פני (ויקרא כ, ו), רואה אני את פני אביכן (בראשית כא, ה), ופניה לא היו לה עוד (ש"א א, יח). ולב גבורות שמראה, וירא ישראל את היד הגדולה (שמות יד, לא). ונודע יד ה' באדם, ויושביהן קצרי יד (מ"ב יט, כו). ולגבי חכמה יאמר לב, ובלב כל חכם לב (שמות לא, ו). מעים בהרהורי מחשבות האדם, המו מעי (ירמיה לא, כ), ותורתך בתוך מעי (תהלים מ, ט). רגל לגבי נציחה וגבורה, עד אשית אויביך הדום לרגליך (תהלים קי, א).

הנפש היא הנשמה היא תעיד על הבורא יתי. שאין לה איברים רק שנופחה מרוח קדשו. וכל שכן הבורא

שער הסוד והייחוד והאמונה

כל אין לו כאיברי אדם. לכך נאמר ברכי נפשי את ה' (תהלים קג, א), שהנפש דומה לו כדאיתא בפרק קמא דברכות (י, א). לכך אמר דוד ברכי נפשי את ה'. והנביאים היו נשבעים בנפש, חי ה' אשר פדה נפשי (ירמיה לח, טז), חי ה' אשר עשה לנו את הנפש הזאת (ש"ב ד, ט). לכך הזהיר משה איש האלהים ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה (דברים ד, טו), מה הנפש אינך יודע תמונתה, כך הב"ה. תמונ"ה בגימטריא פרצו"ף אד"ם, וכתיב (שם ד, יב) ותמונה אינכם רואים זולתי קול. אם כן, מה דמות תערכו לו (ישעיה מ, יח), ואל מי תדמיוני ואשווה יאמר קדוש (שם, כה), למי תדמיוני ותשוו ותמשילוני ונדמה (שם מו, ה). הרי הקב"ה העלים מישראל כל תמונה שלא יעשו כמוהו, כי אין לבורא דמות בריותיו. ומה שכתוב (בראשית א, כו) ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמינו כדמותינו, ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים עשה אותו (שם, כז), זה ספר תולדות אדם ביום ברוא אלהים אדם בדמות אלהים עשה אותו (שם ה, א), שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלהים עשה את האדם (שם ט, ו). לא שיש לבורא ית' דמות וצלם בריותיו, אלא פירוש בצלמינו שאנו חפיצים להתראות לנביאים בפרצוף החמוד הוא פני אדם, צלם המיוחד לנו דמות דמיון הנראה לנו מכובד ויקר, זהו בצלמו המכובד בעיניו, בצלם שמלאכים נראים כן שהוא יקר. זהו בצלמו על דרך היקר והכבוד שחפץ באדם. כדפירש רבינו סעדיה. כמו אע"פ שכתב (תהלים כד, א) לה' הארץ ומלואה, קרא לארץ ישראל ארצו, לפי שבחר בה.

ומה שנקרא אש אכלה (דברים ד, כד), כמו אש שבוערת כל כך נוקם ונוטר לאויביו, כי באש ה' נשפט (ישעיה סו, טז), כי לבורא אין חלים עליו איברים ודמות. וכל הסוברים כי על בורא יוצר הכל שייך בו צלם ודמות ואיברים, אין לו אלוה כלל. תראה המתרגם (במדבר כד, יג) את פי ה', מימרא דה'. יד ה' (שמות ט, ג) מוחא מן קדם ה'. ותחת רגליו (שמות כד, י), ותחות כורסיה יקריה. בעיני ה' (במדבר כד, א), קדם ה'. באמת ובשבועה אין ליוצר לא דמות ולא צורה. ובזה היו אבותינו הקדושים מאמינים. וכל מה שיש בשיר השירים, ראשו, קווצותיו, עיניו, לחייו, שפתותיו, ידיו, מעיו, שוקיו, חכו, אינו אלא משל. תראה במדרש חזית, ובכל המדרשות הנדרשים. ושבתי דונלו הרופא כתב בספרו (ספר חכמוני פי' על ספר יצירה), בתואר בהכרת פנינו לא נאמר, אלא בצלמינו כדמותינו, שכל דבר הדומה זה לזה, בין בתואר, בין בהכרת פנים, בין בגוף, בין במעשה, בין במלאכה, בין בממשלה, בין בדיבור, בין בחכמה, בין בקול, בין בכל דבר הדומה זה לזה נאמר בו צלם ודמות. לפי שהאדם עולם קטן ודומה לכל מעשה האלהים נאמר כן. ורבינו חננאל ורבינו נחום ורבינו נתן וכל הרבנים ידעו וכתבו שאין דמות לבורא וגשם, וקיללו המאמין בזה. ואברהם אבינו הוא הבין וידע כן. על כן אומר אני מי שמאמין באלוהותו צריך להאמין כי כמו שאין איברים לנשמה

שיצאה מרוח קדשו, כן האמת אין לבורא גוף וגשם ודמות וצורה כלל וכלל. המאמין אשריו, ומי שלא יאמין ידון באש לא נופח. כי הבורא הווה לכל, וקרוב לכל יותר מגוף לנשמה, ואין דימוי לו ברוך הוא.

הכבוד הוא מראה אור בוהק שנקרא שכינה, ובאותה האורה ברצון הבורא ית' מראה ומדמה לנביאים כפי צורך השעה, לזה כך ולזה כך. בני תן דעתך והשמר מפניו שלא תחטוא בו, פן תכזב עליו, כי הוא ה' אלהים אמת, הוא אלהים חיים ומלך עולם (ירמיה י, י), אני ה' לא שניתי (מלאכי ג, ו). אך מאור בוהק בהיר צח מכל כאש אוכלת מראה חזון בלב הרואה. בין תבין את אשר לפניך, והטה אזנך והשתחווה לאדוניך ועבדהו בכל רצונך.

י'חיד ה'בורא ו'מראה ה'כבוד כחפצו, כמו צורה מופלאה, מנושאה, מזוהרה, מוצהרה, מטוהרה, מונהרה, מובהקה, מחושקה. ומראה מהודו, והיא כבודו, כאש אוכלת מיומנה וקראוה שכינה. ופעמים רואה אש נוגה ברה, אורה בלי צורה בלא ראות לכל יצירה, ושומע הדיבור המדבר מתגבר, פעמים כמראה גבר, ופעמים אורה ממולאה זיו, חזיון מופלאה. ויאמר ראיתי את ה' (מ"א כב, יט). וארא את ה' (ישעיה ו, א), את היא כבודו, את אתו, ויחזו את האלהים (שמות כד, יא), וירא את אלהי ישראל (שם, י), כפי הנראה לעין שיכול לסובלו אור כבוד גודלו. גדול אדונינו ור"ב כ"ח (תהלים קמז, ה), תנו ע"ז לאלהים על ישראל גאותו (שם סח, לה), לאילו הפסוקים יש להם סוד, כבוד אלהים הסתר דבר (משלי כה, ב), אך תן מדע ללבך, השכל וידוע אותי כי אני ה' (ירמיה ט, כג), וכפי חפץ הבורא מראה כבודו. משה ראה בזוהר הכבוד בוהק הגדול יותר מכל הנביאים. ובתוך המראה מראה דמיונות, ביד הנביאים אדמה (הושע יב, יא) כפי נוהג קדושתו, ומראה דמיונות כפי חפץ גזירותיו, פעמים כדמות אדם, ופעמים כדמות אח[ר]ת, כפי חפצו מראה לו כבודו במקום שהוא חפץ. ולא הוד בוהק הגדול שהוא מעלה מאוד נעלה. זהו (במדבר יב, ו-ח) אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתוודע בחלום אדבר בו, לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, פה אל פה אדבר בו במראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט.

ביבמות בשלהי פרק החולץ (מט, ב) פירש רבינו חננאל כאשר קיבל מרבינו האיי רב מרב הלכה למשה מסיני, וקצת כתוב בערוך בערך ספקלר. כל הנביאים נסתכלו באיספקלריא שאינה מאירה, משה רבינו נסתכל באיספקלריא המאירה. פי' כיון שאמר ליה מנשה לישעיה משה רבך אמר כי לא יראני האדם וחי (שמות לג, כ), ואתה אמרת וארא את ה' (ישעיה ו, א), אמר ידענא ביה דלא מקבל, היה ליה למימר ליה והלא אותן העומדים עם משה נאמר בהם וירא את אלהי ישראל (שמות כד, י), וכתיב (דברים ד, טו) כי לא ראיתם כל תמונה. אלא כבודו ראו גם אני כבודו ראיתי. ויש כבוד למעלה מכבוד, והכבוד שהוא ההוד הגדול הקרוב לשכינה לא ראהו

שער הסוד והייחוד והאמונה

אדם, ועליו נאמר (שמות לג, כ) כי לא יראני האדם וחי. ומקצת ממנו ביקש משה, שנאמר (שם, יח) הראיני נא את כבודך, והשיבו כי לא יראני האדם וחי. ומביא ברייתא דתניא כל הנביאים כולם נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, ומשה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה. פירוש כי לא יראני האדם וחי על הוד השכינה נאמר, שהוא היה בוהק ואין בריה יכולה להסתכל בו, וכל המסתכל בו מיד הוא מת. וכל הנביאים ראו כבוד מתוך איספקלריא שאינה מאירה, באור כחוש ונראה ונדמה להם שראו המראה. וזהו כמין אדם זקן שאורו כחוש ורואה הנמוך כאילו גבוה, והאחד כשנים, וכן כיוצא בהם, ואינו כן. זהו אמר הכתוב (הושע יב, יא) וביד הנביאים אדמה, כלומר מראה שרואים דמיון הוא ולא עיקר. ומשה רבינו נסתכל בכבוד ובהוד השכינה באיספקלריא המאירה מאחורי הוד השכינה, וביקש יותר מראה מן ההוד ולא ניתן לו.

בעניין זה מפורש בריש ויקרא רבה (א, יד) מה בין משה רבינו לכל הנביאים. ר׳ יהודה בר׳ עילאי אומר כל הנביאים כולם ראו מתוך תשע איספקלריאות מראה, דכתיב (יחזקאל מג, ג) וכמראה המראה אשר ראיתי כמראה אשר ראיתי בבואו לשחת העיר ומראות כמראה אשר ראיתי על נהר כבר ואפל על פני, ומשה רבינו ראה מתוך איספקלריא אחת. רבנן אמרין כל הנביאים ראו מתוך איספקלריא מלוכלכת הדא הוא דכתיב (הושע יב, יא) וביד הנביאים אדמה, ומשה רבינו ראה מתוך איספקלריא מצוחצחת שנאמר (במדבר יב, ח) ותמונת ה׳ יביט. הרי רבי יהודה ורבנן כולן שווין משה רבינו שלא כראיית כל הנביאים. מכל מקום אין שם דבר מבורר, ראיית דמות ידועה, שהרי יחזקאל שפירש במרכבה לא הזכיר אלא רוח גדולה, וענן גדול, ואש מתלקחת ונוגה לו סביב, ומתוכה כעין החשמל מתוך האש (יחזקאל א, ד). אבל דברי הכל ההוד הכבוד הגדול הוא כבוד השכינה, לא ניתנה רשות לכל בריה להסתכל בה, וכל מי שהוא חכם מבין מדעתו, אבל לפרש יותר מזה בהוד השכינה לא ניתנה רשות.

בחגיגה (יג, ב) פירש רבינו חננאל בן רבינו חושיאל, סנדלפון קושר כתרים לקונו ומשביע ואזיל ויתיב במקום שחלק לו הקב״ה להושיבו שם, וחלילה שיש שם דמות כל עיקר, ראש וגוף כדרך הברואים, אלא לקבל מלכותו כדרך שמזכירים בכל יום ישראל בתפילתם. כתר יתנו לך המוני [מעלה]. ור׳ אליעזר קליר עשה בקרובה שעשה לשבת בין ראש השנה ליום הכיפורים אצל הקדושה בסוף הסילוק, [שם] מתוך אותות, ואותות מתוך מראה, מראה מתוך גילוי, גילוי מתוך עומק. פירוש שם ה׳ הדובר אליה (בראשית טז, יג) פירוש מלאך, כמו (במדבר כד, ד) נאם שומע אמרי אל ומחזה שדי יחזה. הרי הדיבור אינו מיוחד עם המראה, הרי שם מתוך אותות.

ואותות מתוך מראה, הנה שם ה׳ בא ממרחק בוער אפו וכובד משאה שפתיו (ישעיה ל, כז), וכתיב (ש״א ג,

י) ויבא ה' ויתייצב, המראה השם בו. ושמואל ירא מהגיד המראה אל עלי (שם, טו), ואותות ופלאות בתוך המראה, ומפליא לעשות (שופטים יג, יט), מתבער כאש, ככל נפלאות שיעשה שמשון. וכן ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר (שמות כד, י). בלבת אש (שם כ, טו). זכר מכור הברזל.

מראה מתוך גילוי שכינה, כשהקב"ה רוצה להיגלות ולדבר לנביאים מראה להם מראות שיודעים עתידות. וישראל רואים במראה הקול כמה קלים וחמורים ומדרשים בו. וכל העם רואים את הקולות (שמות כ, טו). הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גודלו ואת קולו (דברים ה, כא).

גילוי מתוך עומק, מגלה עמיקתא, זו מעשה מרכבה, עמוק עמוק מי ימצאנו (קהלת ז, כד).

בפרק קמא דברכות (י, ב) מה קב"ה רואה ואינו נראה, אף הנשמה רואה ואינה נראית. מנין שהקב"ה מניח תפילין (ברכות ו, א), פירוש מראה באובנתא דליבא, כמו וירא יעקב כי יש שבר (בראשית מב, א), וכן ולבי ראה הרבה (קהלת א, טז), וכן (שמות לד, ו) ויעבור ה' על פניו. ובפרק א' דראש השנה (יז, ב) מתוך כבודו הראה שנתעטף כשליח ציבור. וכן בעיבור החדש ראה משה כאילו נתעטף בקודש, הכל בכיוון הלב. וכן ר' ישמעאל בפרק א' דברכות (ז, א) ראיתי את אכתריאל יה ה' צבאות. ראה מראה בלבו שנקראת כן. הכל בראיית הלב. כמו מיכה וישעיהו. אבל משה רבינו ראה בכיוון הלב באור צח. בספרי (מובא בילקו"ש בהעלותך רמז תשלט) פה אל פה אדבר בו ומראה (במדבר יב, ח), זה מראה הדיבור, כי לא יראני האדם (שמות לג, כ) ר' עקיבא אומר כמשמעו, וחי אלו מלאכי השרת וחיות הקודש. ר' אילעי אומר וחי אינו רואה אבל רואה הוא בשעת מיתה, לפניו יכרעו כל יורדי עפר ונפשו לא חיה (תהלים כב, ל). ובסיפרא בתחילתו (ויקרא פ"ב יב), וחי בחייהן אינן רואין אבל רואין הן בשעת מיתתן. ר' עקיבא אומר אף חיות הנושאות את הכסא אינן רואות את הכבוד. אמר ר' שמעון בר יוחאי אף מלאכי השרת שחייהון חיי עולם אינן רואין את הכבוד. כי בשעת המיתה פוקח את עיניו וניתן רשות לעין לראות הוד שכינתו היאך ממלא כל העולם, כי הוא זן מפרנס את החולה, כדאיתא בפרק א' דשבת (יב, ב) ובנדרים (מ, א). ומה שנאמר (יחזקאל א, כו) דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, דמות מראה אדם לא נאמר אלא כמראה אדם, כזקן שנראה לו ראייתו כך ואינו כך, כן הדבר הזה.

ביד הנביאים הבורא מראה דמויות כפי צורך השעה. וינער ה' (שמות יד, כז), כנער זריז בחור. שחורות כעורב (שה"ש ה, יא), ה' איש מלחמה (שמות טו, ג), כמו שפרעה וגיבוריו ומבחר שלישיו רוכבים מזויינים כך הראה, כדאיתא בברייתא במכילתא בפסוק ה' איש מלחמה. וזהו לסוסתי ברכבי פרעה דימיתיך רעייתי (שה"ש א, ט) דמיתי לך. זהו (ישעיה מב, יג) ה' כגיבור יצא, אם הרואה במראה מזויין וכובע ישועה בראשו (שם נט, יז), וילבש

שער הסוד והייחוד והאמונה

צדקה כשרין (שם), זהו אות כי אני ה׳ מושיעך (שם ס, טז). ואם רואה אש קדחה , הנה שם ה׳ בא ממרחק בוער אפו (שם ל, כז). היה ה׳ כאויב (איכה ב, ה), סימן, ערכו מגן וצנה גשו למלחמה, אסרו הסוסים ועלו הפרשים והתייצבו בכובעים (ירמיה מו, ג-ד) וכל אותו העניין. זהו ה׳ וכלי זעמו לחבל כל הארץ (ישעיה יג, ה).

כפי המראה ידע הנביא שניתן שם ה׳ למשלחת מלאכי רעים להראות לפמליא של מעלה, זהו הנה שם ה׳ בא ממרחק (שם ל, כז), כי ה׳ קנא שמו (שמות לד, יד). זהו (במדבר יב, ו) ה׳ במראה אליו אתוודע. ואם הנביא רואה פני רחמים ושלום כזקן, אז יודע ה׳ יברך את עמו בשלום (תהלים כט, יא). ומוסר שם לממונה להראות לבני מעלה כי ידבר שלום אל עמו, זהו ויקרא לו ה׳ שלום (שופטים ו, כד). זהו (שמות כג, כא) כי שמי בקרבו. וכתיב (תהלים סח, יח) ה׳ בם.

ולפי רצון הבורא ית׳ מראה כבודו לנביאים שידעו כפי המראות. זהו שכתב (דניאל י, טז) והנה כדמות בני אדם נוגע על שפתי, כדמות אדם לא נאמר אלא כדמות בני אדם, שהכבוד רמז למלאך להשתנות דמויות הרבה. זהו (יהושע כד, יט) כי אלהים קדושים הוא, להראות מראות הרבה. וארא מראות אלהים (יחזקאל א, א). זהו ואנכי חזון הרביתי (הושע יב, יא), זהו ודברתי על הנביאים (שם), אל הנביאים לא נאמר אלא על הנביאים, אמר למלאכים תראו המראה לנביאים. זהו דברתי למלאכים על הנביאים להראותם. ופעמים רואה במראה כדמות אדם יושב על הכסא, וראו צורה מפחדת, הכל כרצון הבורא יתברך שמראה בכבודו כחפצו באובנתא דליבא. וכן (יחזקאל ח, ג) וישלח תבנית יד ויקחני בציצית ראשי, והנה יד שלוחה אלי (שם ב, ט), ותפול עלי רוח ה׳ (שם יא, ה). זהו על ידי מלאך המורה לנביא.

ודע כי אור המוברק והבוהק והמצוחצח מזה מראה דמות צורות, פעמים בלא צורה, פעמים בצורת אדם, ופעמים מראה שיעור הקומה, רל״ו אלפים רבבות פרסאות בפרסה שלו, ופרסה שלו ד׳ מילין, ומיל שלו אלפיים אמה, והאמה שלו ד׳ זרתות, וזרת שלו כמלוא עולם ושמים בזרת תכן (ישעיה מ, יב). והרוחב ע״ז אלפים ריבוא פרסאות שלו. זהו גדול אדונינו ור״ב כ״ח (תהלים קמז, ה), תנו ע״ז לאלהים על ישראל גאוותו ועזו בשחקים (שם סח, לה).

וכפי רצון הבורא שאין לו קץ וגבול ולגדולתו אין חקר, כן אין קץ ליוצר, אך כפי חפצו מראה בכבודו אור צח מובהק בהיר לובן כפי חפצו. וכשהנביא יודע שרואה בכבוד כפי רצון הבורא באותו האור, יאמר וארא את ה׳ (ישעיה ו, א), כי את המלך ה׳ צבאות ראו עיני (שם, ה). לפי שיודע חפץ הבורא במראה. וזהו (הושע יב, יא) וביד הנביאים אדמה. על כן כתבתי לך ירא השם, שתבטח באלהי השמים ובאלהי הארץ, ואלהי אברהם יצחק ויעקב, הבורא ית׳ כי הוא יוצר הכל, ואליו תשתחווה ובו

בטחונך ואמונתך. ה׳ אלהים נתן לי לשון לימודים ללמדך להועיל.

שמע ישראל ה׳, שהיה כל הימים, והוה ביחודו, ויהיה חי לעולם. אין לו קץ וגבול ולא איברים ולא דמות בריותיו, כי יוצר הכל הוא. אלהינו, קבלת אלהותו אנחנו מקבלים, הדן יחידי לכל בריותיו. ה׳, ההווה בכל והוא הכל. אחד, ביחודו מעולם ועד עולם בלי תחילה, והכל בלא דימוי, והוא בייחודו. ואהבת את ה׳, תאהוב ביחודו אותו לעשות חפצו ורצונו בכל לב ונפש ומאוד.

זהו ואנו כורעים ומשתחווים למלך מלכי המלכים הקב״ה שהוא נוטה שמים ויוסד ארץ ומושב יקרו בשמים ממעל ושכינת עוזו בגבהי מרומים הוא אלהינו ואין עוד אחר, אמת מלכינו ואפס זולתו. הרי אנו משתחווים למי שנוטה השמים ויוסד ארץ, אותו אין לו קץ וסוף וגבול וגוף וצלם ודמות, אך הראה יקר כבודו בשמים שישתחוו שם כל העולם כי רצונו וחפצו מראה שם. ושכינת עזו עז לו, כן הגדיל בוהק אור צח בגובהי מרומים למעלה מכל הרקיעים. הוא הבורא ההווה בכל ומראה שכינתו כחפץ רצון רעיונו. הוא אלהינו, שאנחנו מיחדים לו פעמים בכל יום ואין עוד אחר. אמת מלכינו הוא הבורא. ואפס זולתו ככתוב בתורתך וידעת היום והשבות אל לבבך, כשתדע הבורא ית׳ אין לו דמות וצורה וקץ ולבך מהרהר בזה, מיד והשבות במדעך אל לבבך כי ה׳ הוא הבורא ההווה בכל, הוא האלהים בשמים ממעל בגובה לאין קץ, ועל הארץ מתחת עמוק עמוק מי ימצאנו, ואין עוד באויר ובכל תהומות ובכל העולמים.

אמרתי ל׳לבבי ע׳ניין ז׳כרתי ר׳וב ה׳בריות ק׳וראים ט׳יף נ׳וגה הכבוד המראה אלהים. חלילה חלילה לבני אל חי מלבטוח ומלהאמין כי אם בבורא עולם שכתוב בו (ירמיה י׳, י׳) וה׳ אלהים אמת הוא אלהים חיים ומלך עולם. כפי שכלי המעט ומדעי אלמד לבני אדם לא יהיה כוונתם בדבר הנראה לעין המלאכים או לעין הנביאים לקרות אל, כי אם ליוצר הכל אשר אין לו דמות ואין לו קץ, הוא בהווייתו וביחודו בתוך העולם וחוץ לעולם, ואין מחיצות הרקיעים והארצות והימים מקיפים אותו, ולא גורעים ממנו. זהו (ישעיה מג, יב) ואתם עדיי נאם ה׳ ואני אל. תדע בשכל לבבך ותשכיל כי בורא עולם אין לו קץ וגבול וסוף, לא עמידה ולא ישיבה ולא הליכה ולא עלייה ולא ירידה ולא נדנוד, אך כפי חפץ רצונו מראה כבודו וסודו אל הנביאים. זהו (עמוס ג, ז) כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים. וגם ליראי השם, סוד ה׳ ליראיו (תהלים כה, יד). על כן כשאתה עומד ומתפלל דע לפני מי אתה עומד, ולא תהיה מחשבתך כי אם על הבורא העומד לנגדך, ורואה ומבין מחשבות לבך. וכשאתה אומר ברוך אתה ה׳, אל תחשוב על הכבוד כי אם על הבורא ית׳. בוא וראה ותכירהו ותעידהו מתוך שמו הנכבד, כי שמו יהו״ה ההווה בכל. ומתוך שמו תדע ייחודו ומעשהו וחפץ רצונו, ואז תדע לעובדו.

שער הסוד והייחוד והאמונה

יהו"ה בא"ת ב"ש מצפ"ץ, מצפ"ץ בגימטריא הו"א הבור"א הוו"ה בכ"ל, וגם בגימטרי"א ברחמי"ם. ואם תאמר השם במילוי יו"ד ה"א ו"ו ה"א, בגימטריא הו"א יחי"ד. הרי שמו מעיד כי הוא ה' אחד ושמו אחד. על כן תחשוב על הבורא ולא על דבר אחר. ולכן בתורה הזהירך משה רבינו ע"ה וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים (דברים ד, לט). ובנביאים כתיב (ירמיה ט, כג) השכל וידוע אותי כי אני ה'. ובכתובים אמר דוד לשלמה (דהי"א כח, ט) ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה. על כן אזהירך ואלמדך וחשוב במדעך רק על בורא עולם ה', כשתדענו אז תדע לעובדו, כי בקרבך קדוש (הושע יא, ט), ואין לו דמות וצלם. זהו (ישעיה מ, כה) למי תדמיוני ואשווה.

תכין לבך לדעתי וחשוב בלבבך ולא תטעה, כי רואה ואינו נראה, ולא ראהו כל חי, ולא יראהו, כי האיך יראה הנברא מי שבראו, והוא איננו כדאי, היאך יחזה הנוצר את יוצרו, היאך ישזוף העשוי את העושה בחפצו ובמאמרו הכל. וכבר ביארתי לך כי בצלמינו כדמותינו הוא צלם שחפץ להראות כבודו בדמות אדם שלא יתבהל ויתפחד. והאמת והשבועה כי לבורא עולם אין צלם ודמות, כי אם לכבוד שמראה לנביאים והוא חפצו ורצונו, כי הוא ממלא כל העולם וחוץ לעולמים.

ואם תאמר מאחר שבתורה כתוב (דברים לב, מ), ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ (במדבר יד, כא). ובנביאים כתיב (ירמיה כג, כד) את השמים ואת הארץ אני מלא. ובכתובים כתיב (תהלים עב, יט) וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן. אם כן למה נאמר (איכה ג, מא) נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים, והלא הוא בארץ כמו כן וממלאה, ולמה נאמר (קהלת ה, א) כי האלהים בשמים. וכתיב (דהי"ב לב, כ) ויתפלל חזקיהו וישעיהו בן אמוץ הנביא על זאת ויזעקו השמים. וכתיב (ישעיה ס, א) השמים כסאי והארץ הדום רגלי. וכתיב (תהלים לג, יג) משמים הביט ה' ראה את כל בני האדם. והלא כתיב (ירמיה כג, כג-כד) האלהי מקרוב אני ולא אלהי מרחוק, הלא את השמים ואת הארץ אני מלא. ואמרו רבותינו במסכת יבמות בפרק מצות חליצה (קה, ב) המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה. ובפרק א' דברכות (ו, א) צריך להיות מקום קבוע לתפלתו, שנאמר (בראשית יט, כז) אל המקום אשר עמד שם את פני ה'. יתפלל בכל מקום שירצה כי מלא כל הארץ כבודו. הלא בזמן שבית המקדש קיים היה מראה מקום כבודו בהיכל קדשו כנגד בית המקדש, מכון לשבתך, מכון לשבתך (מדרש לקח טוב שמות טו, יז), כי שם מקום וועד למלאכים עולים ויורדים בו, וזה שער השמים. על כן הכרובים היו פורשין כנפיהם למעלה, כמו שלמה כלפי עיני המלך ששם מראה כבודו למלאכים. וגם בחורבנו, בנוי לתלפיות לתפילות, והיו עיני ולבי שם כל הימים (מ"א ט, ג). כי המלאכים הממונים צריכים מקום קדוש, כי על פיהם גוזר לעשות, ובמקום

שמראה כבודו שם הוא חפץ שיהא רצון המתפללים. על כן צריך לקבוע מקום לתפילתו. וכשאדם משתחווה במקום שכבודו שם, והבורא בכבודו מנהיגו בחפצו להודיע לנביא חפץ בוראו, ומשתחווה לו הרי מאמין בבורא. וכתיב (בראשית יב, ז) ויבן שם מזבח לה׳ הנראה אליו. ובתוך הדמיון הבורא המנהיגו. ויראו את אלהי ישראל (שמות כד, י) והשתחוו לו, והבורא שבדמיון, וביד הנביאים אדמה (הושע יב, יא) שט בי״ח אלפים עולמות, בפרק א׳ דמסכת ע״ז (ג, ב). ובאותו דמיון עסוק תשלום הצדיקים. אז המלאכים שואלים איה מקום כבודו, לשיפנו שם לבורא. ובמקום שידע דוד שעסוק לשמוע שם התפילות אמר לבנות שם בית המקדש. ובמקום שלומדים טוב להתפלל, דכתיב (שמות כ, כא) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך. ואני תפלתי לך ה׳ עת רצון (תהלים סט, יד). אז ישמח לב מבקשי ה׳ (שם קה, ג).

י׳הו״ה ה׳בורא ו׳עושה ה׳כל י׳ הוויות יש לו, ראשון ואחרון, ומעלה ומטה, וד׳ רוחות. והוה בנכבד ובחילופו, באור ובחושך. ובברייתא בספר יצירה (פ״א מ״ב) ודע וחשוב וצור והעמד דבר על בוריו והשיב יוצר על מכונו כי הוא יוצר ובורא לבדו ואין זולתו, ומדתו עשר שאין להם סוף. וכן י׳ שמות בקרייה שאין נמחקין. וכן יש י׳ פסוקים ואין עוד בקרייה, ו׳ מהם אני ואין עוד וד׳ מהם ואין עוד.

ומה שאמר בספר הקומה, אמר ר׳ ישמעאל אני ועקיבא ערבים בדבר, כלפי שיעור הכבוד הנראה, והבורא הוא המנהיג והממלא כל העולמים וחוץ לעולמים לו אכרע ואשחוה, וכבודו הוא אמונתי אליו בקשתי. וזהו ושכינת עוזו בגבהי מרומים הוא אלהינו הבורא. וזה היא האמונה הנאמנת, ה׳ אלהינו ה׳ אחד. כל היודע זה ומבין בדעתו וחושב באהבתו וביראתו ובתורתו מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

הצדיקים רואים פני שכינה כנגדם, כי יראו איך ממלא הכל וימשך רוחם אליו. וכשהם עולים נצרפים באש שלפני הכסא, ואחר כך מונחים בצרור החיים ושם נהנים מזיו השכינה. יש זוכה ליקרב יותר מחבירו. וכן נפשות הצדיקים כל אחד ואחד נהנה לפי מעשיו. ואשריו מי שיתקרב, ושם יגלה להם סודו שנאמר (משלי ג, לב) ואת ישרים סודו. וישמעו דברי אלהים חיים ויבינו. ושם מליצים על ישראל ועל כל עושי טובה, אותם הישרים בלבותם. ולעתיד כשהשמים והארץ יבלו זה העולם יהיה מים במים, יעשה להם כמו כנפים ויפרחו סביב השכינה. זהו (ישעיה מא, ד) ואת אחרונים אני הוא, ועם האחרונים והם הם יועציו. כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל (במדבר כג, כג), ויתעדנו מזיו שכינתו, דכתיב (ישעיה לג, יז) מלך ביופיו תחזינה עיניך. וכתיב (תהלים יז, טו) אני בצדק אחזה פניך. באור פני מלך חיים (משלי טז, טו). הא דעיילי בבר (סוכה מה, ב) בברירות האור הגדול, וזה יהיה מקור חייהם. ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם חיים כולכם היום (דברים ד, ד).